



A központi telep látképe az Üzem cégjelzéses levélpapírján



Vad-szállítmány átvétele

# A Székesfőváros Községi Élelmiszerárúsító Üzeme

Az idősebb budapesti lakosok még emlékeznek a „Községi” elárúsítóhelyekre. A főváros különleges vállalkozását az első világháború előtti időben a szükség hívta életre. Az évről-évre növekvő drágulás nagymértékben növelte a szegényebb rétegek megélhetési gondjait. S miután a főváros vezetőségének a probléma megoldására tett javaslatait a kormány mellőzte, végül saját önkormányzati hatáskörében igyekezett a közéleti helyzetét javítani.

\*

A fővárosi törvényhatósági bizottság 1911. november 22-i közgyűlése számos határozatot hozott a drágaság megfékezésére. A közgyűlés jegyzőkönyve tizenhét pontban sorolja fel a tennivalókat. Ezek közül a 9. pont volt az, amely a későbbi évek bizonyosága szerint maradandó hatásának bizonyult — holott csak kísérletezésnek szánták. Ez így szólt: „A Közgyűlés elhatározza, hogy kísérletképpen és ideiglenes jelleggel községi árusítás rendeztesse be olyképen, hogy birkahúsnak és vadhúsnak nagyban való beszerzése, valamint kolbászáruknak a főváros üzemében való gyártása mellett, ezek az élelmiszerek a főváros kezelésében a fogyasztók részére árusíttassanak.”

Létrehozták tehát a főváros saját élelmiszerüzemét. A fővárosnak most már módjában állt az árak alakulását befolyásolni. Ezt kétféle módon igyekeztek elérni. Egyrészt úgy, hogy az Üzem nagy mennyiségben hozott forgalomba olcsóbb húsfajtákat, másrészt úgy, hogy maga is gyártott hentesárut, s azokat a lehető legalacsonyabb áron árusította. Az alacsony ár azonban nem mehetett — és nem is ment soha — a minőség rovására.

Érdeemes a néhány soros alapító rendelkezést tovább elemezni. A juhhús (birkahús) és a vadhús forgalmazása azért is volt jelentős, mert ezekkel a magánkereskedelem nem foglalkozott kellőképpen; ugyanakkor ezek a legolcsóbb húsfajták közé tartoztak. A kereslet növekedése azután kedvezően hatott vissza a

juhtenyésztés fejlesztésére is. Emellett az Üzem elsősorban olyan kolbászáruk gyártására rendezkedett be (ún. „vörösárut” készítésére), amilyenekből a hentes kisipar — megfelelő gépi berendezés hiányában — nem is tudott volna elegendő mennyiséget előállítani.

A főváros élelmiszerüzeme tehát mindkét téren *hiánytöltő szerepet* töltött be. Az alacsonyan megszabott árakkal pedig arra készítette a magánipart és a magánkereskedelmet, hogy ezekhez igazodjék, ha nem akarja vevőit elveszíteni. Ezzel ármérséklő hatást gyakorolt, anélkül, hogy mint hatóság, árváltozásokat írt volna elő.

Az Üzem saját üzleteiben hozta forgalomba áruát, s közvetlenül a fogyasztónak adta el. Felmerült ugyan két ízben is, hogy gyártmányainak árusításába a kiskereskedelmet vonja, de ez nem valósult meg.

Az Üzem üzletköre s a boltjaiban forgalomba hozott árucikkek száma hamar kibővült. Ezt elsősorban maga a vásárlóközönség igényelte, amely hamar megkedvelte a „Községi”-t. Boltjainak száma viszonylag kevés volt — a rendkívüli időket kivéve, általában ötven körül mozgott —, de azok nagyon jól voltak elhelyezve. Ott voltak a csarnokokban, a piacokon, a városi házakban, és mindazokon a helyeken, ahol nagy tömegek vásároltak. De ott voltak a város szélén, a „fehér foltokon” is, ahol a magánkereskedelemnek nem volt érdemes üzletet nyitnia.

1914. január 1-től az Üzemre bízta a főváros a kezelésében levő kórházak (János kórház, István kórház, Rókus kórház, László kórház stb.) élelmiszerekkel való ellátását. 1925-ben pedig, midőn az egyre növekvő nyomor leküzdésére hatósági népkonyhákat állítottak fel, ezek ellátása is az Üzem feladata lett. S ahogyan egyre bővült a főváros inségenyhítő tevékenysége (anya- és csecsemővédő intézetek, gyermeknyaraltatás, tejakció), úgy szaporodtak az Üzem feladatai is.

Mindez *éles tiltakozást* váltott ki a magánérdekeltség körében. Ez az ellenállás végigkísérte az Üzemet, egész működése során, s hol gyengébben, hol erősebben minduntalan

megnyilvánult. Még meg sem alakult, de alakulásának hírére már tiltakozó gyűlést tartottak. Pedig az Üzem soha nem törekedett a magánkereskedelem felszámolására, még háttérbe szorítására sem — csupán a maga példamutató tevékenységével a helyes utat kívánta megmutatni. Fél száznyi boltjával hogyan is pótolhatta volna a tízezernyi magánélelmiszerkereskedőt! Különösen nagy vihart váltottak ki a fentemlített közszállítások; holott érthető, hogy a főváros saját intézményeinek ellátását a saját üzemére bízta. Mindezek a támadások hosszú ideig eredménytelenek maradtak. A főváros vezetősége nem hagyta magát letéríteni a helyesnek tartott útról.

Elárúsítóhely a Központi Vásárcsarnokban

